

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Володимир Тертишник, Тетяна Батраченко,
Олександр Сачко, Олена Крижановська,
Ігор Тертишник

СУДОВІ ТА ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ УКРАЇНИ

Підручник

ІЄ ПРАВОВА
ЄДНІСТЬ
РЕДАКЦІЯ
ЮРИДИЧНИХ
ВИДАНЬ

Київ • Алерта • 2025

УДК 347.97/99(477)(072)

С89

*Рекомендовано Вченою радою
Навчально-наукового інституту права та міжнародних відносин
Університету митної справи та фінансів
(протокол № 4 від 22 квітня 2025 року)*

Рецензенти:

Ігор Пиріг – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри криміналістики та домедичної підготовки Дніпровського державного університету внутрішніх справ;

Оксана Хабло – завідувачка кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ України, кандидат юрид. наук, доцент.

С89 Тертишник В., Батраченко Т., Сачко О., Крижановська О., Тертишник І.
Судові та правоохоронні органи України. Підручник / За заг. ред.
В. Тертишника. Київ: Алерта, 2025. 408 с.

ISBN 978-617-566-923-5

Пропоноване інтегративне видання являє собою викладення курсу «Судові та правоохоронні органи України», з урахуванням сучасних оновлених та релевантних правничих актів.

У даному виданні з урахуванням останніх законодавчих новел в лаконічній формі викладена основа доктрини навчальної дисципліни.

Окрім судових, слідчих та інших суто правоохоронних органів, в роботі приділено увагу правничому аналізу таких інституцій з правоохоронними функціями як Національне агентство з питань запобігання корупції, Національне агентство з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, Антимонопольний комітет України, Розвідувальні та контррозвідувальні органи України, Сили спеціальних операцій Збройних сил України, Державна екологічна інспекція, органи державної лісової охорони, рибоохорони та інші установи захисту природи і довкілля, Тимчасові слідчі комісії Верховної Ради України, органи пробації, Спеціалізований апеляційний адміністративний суд. Розкриті засади застосування міжнародного гуманітарного права в діяльності судових та правоохоронних органів.

Належної уваги надано розгляду питань верховенства права, законності, поваги до честі і гідності особи, пропорційного застосування сили та інших принципів діяльності правоохоронних органів, удосконалення статусу слідчих і детективів та забезпечення справедливого правосуддя.

УДК 347.97/99(477)(072)

© В. Тертишник, Т. Батраченко,
О. Сачко, О. Крижановська,
І. Тертишник, 2025

© Видавництво «Алерта», 2025

ISBN 978-617-566-923-5

ЗМІСТ

Вступ	9
-------------	---

ТЕМА 1.

ПОНЯТТЯ ТА СИСТЕМА СУДОВИХ ТА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

1. Правоохоронна діяльність та судочинство: поняття та зміст ..	11
2. Поняття та система правоохоронних органів.....	16
3. Місія правоохоронних органів у сфері забезпечення національної безпеки.....	22
4. Правосуддя в Україні	26
5. Міжнародні стандарти діяльності судових та правоохоронних органів	29
6. Міжнародне гуманітарне право в діяльності судових та правоохоронних органів	44
7. Судові та правоохоронні органи: наука та навчальна дисципліна	51
<i>Основні нормативні акти</i>	<i>56</i>
<i>Література.....</i>	<i>57</i>

ТЕМА 2.

ОРГАНИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

1. Органи досудового розслідування.....	61
2. Статус слідчого та детектива	65
3. Органи дізнання	75
4. Оперативні підрозділи органів досудового розслідування, їх статус та повноваження.....	79
<i>Нормативні акти</i>	<i>85</i>
<i>Література.....</i>	<i>86</i>

ТЕМА 3.

СТАТУС, ЗАВДАННЯ ТА КОМПЕТЕНЦІЯ СПЕЦІАЛЬНИХ СЛІДЧИХ ОРГАНІВ

1. Бюро економічної безпеки України.....	88
2. Державне бюро розслідувань України, статус та повноваження	101

3. Національне антикорупційне бюро України, статус та повноваження	107
4. Особливості діяльності слідчих Національної поліції України.....	114
5. Особливості діяльності слідчих органів Служби безпеки України.....	117
<i>Основні нормативні акти</i>	122
<i>Література</i>	124

ТЕМА 4. ПРОКУРАТУРА В УКРАЇНІ

1. Статус, функції та завдання прокуратури.....	129
2. Статус та повноваження Генерального прокурора	133
3. Спеціалізована антикорупційна прокуратура, її статус та повноваження	135
4. Статус та функції прокурора.....	137
<i>Основні нормативні акти</i>	143
<i>Література</i>	144

ТЕМА 5. ДЕРЖАВНА ПОДАТКОВА СЛУЖБА УКРАЇНИ

1. Статус та повноваження Державної податкової служби України.....	146
2. Сфера та особливості діяльності Державної податкової служби.....	151
3. Система органів Державної податкової служби України	157
<i>Нормативні акти</i>	159
<i>Література</i>	159

ТЕМА 6. ДЕРЖАВНА МИТНА СЛУЖБА УКРАЇНИ

1. Статус та повноваження Державної митної служби України	161
2. Митні органи: особливості та проблеми їх діяльності.....	165
<i>Нормативні акти</i>	171
<i>Література</i>	172

**ТЕМА 7.
ОРГАНИ ТА УСТАНОВИ ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ**

1. Статус, структура, основні повноваження Міністерства юстиції України.....	174
2. Забезпечення права на правничу допомогу.....	178
3. Органи виконавчої служби.....	182
4. Державна кримінально-виконавча служба: статус, повноваження, організаційна структура.....	186
5. Органи пробації та пробаційний нагляд.....	188
<i>Нормативні акти.....</i>	<i>190</i>
<i>Література.....</i>	<i>193</i>

**ТЕМА 8.
ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ ТА ІНСТИТУЦІЇ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНИМИ ФУНКЦІЯМИ**

1. Національне агентство з питань запобігання корупції.....	196
2. Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів.....	201
3. Антимонопольний комітет України.....	208
4. Рахункова палата Верховної Ради України.....	211
5. Розвідувальні та контррозвідувальні органи України.....	214
6. Сили спеціальних операцій Збройних сил України.....	219
7. Державна екологічна інспекція, органи державної лісової охорони, рибоохорони та інші установи захисту природи і довкілля.....	220
8. Тимчасові слідчі комісії Верховної Ради України.....	235
<i>Нормативні акти.....</i>	<i>240</i>
<i>Література.....</i>	<i>243</i>

**ТЕМА 9.
МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ТА НАЦІОНАЛЬНА ГВАРДІЯ УКРАЇНИ**

1. Міністерство внутрішніх справ, його завдання, основні напрямки діяльності, повноваження і структура.....	247
2. Національна поліція: поняття, завдання, структура та функції.....	249

3. Поліцейські заходи, їх види. Вимоги до застосування поліцейських заходів	254
4. Національна гвардія України – поняття та завдання	259
5. Державна прикордонна служба України – статус та повноваження	262
6. Державна служба з надзвичайних ситуацій	264
7. Державна міграційна служба України	264
<i>Нормативні акти</i>	265
<i>Література</i>	267

ТЕМА 10.

СЛУЖБА БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

1. Служба безпеки України, її статус та повноваження.....	269
2. Система та організація діяльності Служби безпеки України...	272
3. Обов'язки Служби безпеки України	273
4. Права Служби безпеки України	276
5. Забезпечення кібербезпеки та інформаційної безпеки.....	280
<i>Нормативні акти</i>	286
<i>Література</i>	287

ТЕМА 11.

СУДОВА ВЛАДА, СУД ТА ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ

1. Поняття судової влади та правосуддя	289
2. Суди, як органи судової влади та правосуддя	293
<i>Нормативні акти</i>	295
<i>Література</i>	296

ТЕМА 12.

ПРИНЦИПИ ПРАВОСУДДЯ

1. Поняття та система принципів правосуддя	297
2. Характеристика основних принципів правосуддя	300
<i>Нормативні акти</i>	314
<i>Література</i>	315

ТЕМА 13.

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ СУДОЧИНСТВА

1. Поняття та види судочинства.....	317
2. Цивільне судочинство.....	319

3. Кримінальне судочинство	323
4. Адміністративне судочинство.....	329
5. Господарське судочинство.....	331
6. Конституційне судочинство	332
<i>Нормативні акти</i>	333
<i>Література</i>	335

**ТЕМА 14.
СТАТУС СУДДІ**

1. Права та обов'язки судді	337
2. Незалежність судді.....	340
3. Поняття та статус присяжного.....	344
<i>Нормативні акти</i>	350
<i>Література</i>	350

**ТЕМА 15.
ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
СУДОВОЇ ВЛАДИ**

1. Державна судова адміністрація	352
2. Служба судової охорони: статус та повноваження	355
3. Вища кваліфікаційна комісія суддів: статус, склад комісії та компетенція.....	357
4. Вища рада правосуддя: статус, склад, компетенція.....	360
<i>Нормативні акти</i>	362
<i>Література</i>	362

**ТЕМА 16.
МІСЦЕВІ ТА АПЕЛЯЦІЙНІ СУДИ**

1. Місцевий суд: статус, компетенція та особливості діяльності.....	363
2. Апеляційний суд: статус, компетенція та особливості діяльності.....	365
<i>Нормативні акти</i>	367
<i>Література</i>	367

**ТЕМА 17.
ВЕРХОВНИЙ СУД ТА ВИЩІ СПЕЦІАЛІЗОВАНІ СУДИ**

1. Вищі спеціалізовані суди.....	369
----------------------------------	-----

2. Спеціалізований окружний та Спеціалізований апеляційний адміністративний суд	371
3. Вищий антикорупційний суд	376
4. Верховний Суд держави – найвищий суд у системі судів загальної юрисдикції України	380
5. Повноваження Верховного Суду	381
6. Пленум Верховного Суду: склад, повноваження і порядок діяльності.....	385
<i>Нормативні акти</i>	387
<i>Література</i>	387

ТЕМА 18.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

1. Конституційний Суд України – орган конституційної юрисдикції.....	389
2. Повноваження Конституційного Суду України	397
3. Форми та порядок звернення до Конституційного Суду України: конституційне подання, конституційне звернення та конституційна скарга	399
4. Конституційне провадження.....	400
5. Рішення та висновки КСУ. Порядок їх виконання.....	403
<i>Нормативні акти</i>	404
<i>Література</i>	405

Навчальне видання

Володимир Тертишник, Тетяна Батраченко,
Олександр Сачко, Олена Крижановська,
Ігор Тертишник

СУДОВІ ТА ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ УКРАЇНИ

Підручник

Відповідальний за випуск
Комп'ютерна верстка
Обкладинка

О. В. Діордійчук
Д. М. Алексєєв
В. С. Жиборовський

Підписано до друку 12.05.2025 р. Формат 60 x 84 ¹/₁₆.
Папір офсетний. Гарнітура «Times New Roman».
Друк офсетний. Умовн.-друк. арк. 23,72.

Видавництво «Алерта»

04210, м. Київ, а/с 112.

Тел.: (044) 223-15-25, (099) 607-97-62.

E-mail: alerta.pravoaednist@gmail.com, веб-сайт: alerta.kiev.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 788 від 29.01.2002 р.